

Regeringen har tidligere peget på, at de vil gøre op med gammel lovgivning. Måske kommer turen nu til de dele i folkeoplysningsloven, der ikke er tidssvarende. Mogens Jensen (S) peger i artiklen på side 3-5 på, at folkeoplysningen bør indgå i regeringens nye, samlede kulturpolitik, og at forældet lovgivning bør laves om. Læs interviewet på side 3-5.

Foto: Colourbox

Indhold:

Leder – Aftenskolerne har potentiale til mere	Side 2
Mogens Jensen (S): Vil styrke aftenskolerne i ny kulturpolitisk vision	Side 3-5
Noter – Løst og fast fra folkeoplysningsområdet	Side 6
450 børn er hjulpet ind i fritidsaktiviteter på to et halvt år – Læs om Thisted Kommunes fritidsguide: Håndholdt brobygning, der fungerer	Side 7-9
Kursusoversigt – Bliv klogere på folkeoplysningslovens spidsfindigheder, tilmeld dig et af Fritid & Samfunds fire forskellige kurser	Side 10
Frivilligt engagement afhænger af, hvordan man er aktiv i sin fritid – Professor emeritus Bjarne Ibsen skriver om kulturvaner og frivilligt arbejde	Side 11-17
Bagsiden – Spørg og få svar	Side 18

Leder:

Aftenskolerne har potentiale til mere

*Af Jonna Toft,
sekretariatschef,
Fritid & Samfund*

Folkeoplysningen bør tænkes ind i regeringens nye, samlede kulturpolitik, mener Socialdemokratiets næstformand, idræts- og kulturordfører Mogens Jensen, i dette blad.

Han peger også på, at det er nødvendigt med en revision af folkeoplysningsloven, og set med hans øjne er der nu en politisk åbenhed for at tage fat i området.

Endelig, fristes man til at sige. Folkeoplysningsloven er på nogle områder så utidssvarende, at den må høre til i rodekassen med 'forældet lovgivning', som regeringen varsler et opgør med i deres regeringsgrundlag.

Mogens Jensen spiller bolden over til branchen: Folkeoplysningens organisationer må udarbejde en analyse, der sætter fokus på aftenskolernes situation, og som giver nogle bud på, hvordan området kan styrkes. Herefter kan politikerne tage fat i området.

Allerede i 2021 udarbejdede organisationerne med Dansk Folkeoplysnings Samråd i spidsen et oplæg, 'En fri, fleksibel og inkluderende folkeoplysning', som peger på centrale områder, der skal ændres, hvis man vil give aftenskolerne bedre vilkår.

Og Videncenter for Folkeoplysning har løbende dokumenteret tingenes tilstand hos aftenskolerne gennem efterhånden mere end ti år.

Så måske er vejen til en opdateret analyse til politikerne ikke så lang. Det er et arbejde, der bliver spændende at følge.

Aftenskolerne har et potentiale, som vi som samfund burde give dem bedre muligheder for at udfolde:

- Vi bliver flere ældre, vi er raske i flere år, og vi er sultne efter viden, oplevelser og meningsfuldt samvær. Potentialet for flere deltagere er voksende.
- Aftenskoler kan give landområder et løft ved at tilbyde undervisning og socialt samvær helt lokalt, – hvis kommunerne (eller en ny lovgivning) vel at mærke prioriterer at yde ekstra støtte til aftenskoler i landområder. VIFO har dokumenteret nedgangen i antallet af aftenskoler på landet. Det er en udvikling, der bør vendes, så folk på landet får bedre muligheder for at deltage i et fritidsliv med indhold lokalt.
- Aftenskoler kan vise vej til en aktiv livsstil for de mange, der deltager på kommunale genoptræningsforløb. Skolerne har mulighed for at lave særligt tilrettelagt undervisning på små hold og dermed skabe gode overgange.
- Aftenskolerne kan være med til at nære den folkelige interesse for at leve mere klimavenligt og skabe grønne løsninger.

Det er opløftende, at Mogens Jensen melder så klart ud, at han ønsker at styrke aftenskolerne. Ny energi og nye muligheder er vejen frem.

Jonna Toft

Mogens Jensen (S): Vil styrke aftenskolerne i ny kulturpolitisk vision

Aftenskoleområdet bør indgå i regeringens nye, samlede kulturpolitik med en analyse af området, en vision, nogle pejlemærker og de nødvendige tilretninger i folkeoplysningsloven, mener kultur- og idrætsordfører Mogens Jensen (S).

Af Jonna Toft, journalist

”Vi bør støtte mere op om aftenskolerne. Når folk uddanner sig og bliver klogere og dygtigere til noget, er det en gevinst både for den enkelte og for samfundet. Det er synd, at aftenskolerne ikke har større udbredelse og ikke er mere synlige, end vi ser i dag,” mener Mogens Jensen (S).

Som næstformand i Socialdemokratiet, kultur-, medie- og idrætsordfører og medlem af regeringens Finansudvalg og Kulturudvalg er Mogens Jensen en af de politikere, der har mere end et par ord at skulle have sagt, når det handler om at skabe nye muligheder for at udvikle folkeoplysningen.

Han er klar over, at aftenskolerne lider under evigt faldende tilskud og en lovgivning, der i detaljer regulerer, hvad aftenskolerne må bruge deres penge til, og som på nogle områder ikke længere er tidssvarende.

Nu peger han på, at aftenskoleområdet bør tænkes ind i den nye, samlede kulturpolitik, som regeringen vil gennemføre, og som er beskrevet i regeringsgrundlaget:

”Vi har brug for en samlet kulturpolitik, der peger mange år frem, og som et bredt politisk flertal står bag, så den også kan overtages af den næste regering,” siger han.

”I den proces vil vi både arbejde på en overordnet vision for kulturen, men også samarbejde med de enkelte brancher eller sektorer om netop deres område. Der skal udarbejdes en vision og nogle pejlemærker for hver sektor, og

derefter vil vi se på, hvilken lovgivning, der skal rettes til, for at visionerne kan føres ud i livet,” forklarer han.

”Vi har været igennem museumsområdet og deres tilskudsordninger, og der er nu et ønske om en scenekunstreform. Det er oplagt, at vi også får folkeoplysningen ind på listen,” påpeger han.

Oplever du, at der er en åbenhed i regeringen for at ændre på folkeoplysningsloven?

”Ja, det mener jeg, der er. Spørgsmålet er, hvornår det kommer på prioriteringslisten. Men vi har sagt, at vi vil gøre op med gammel lovgivning.”

Onlineforløb uden tilskud

Folkeoplysningsloven udstikker rammerne for bl.a. tilskud til aftenskoler, og på dét område er de grundlæggende rammer og vilkår ikke blevet ændret i årtier. Selv om loven er en rammelov, der overordnet set stiller kommunerne fri til at støtte folkeoplysningsområdet næsten som de vil, så er tilskud til netop voksenundervisning reguleret i detaljer. Det er et stort ønske fra aftenskoleområdet, at der bliver større frihed og fleksibilitet i tilskudsmodellerne.

På flere områder har udviklingen overhalet folkeoplysningsloven: F.eks. kan aftenskoler ikke tilbyde undervisningsforløb, der foregår 100 pct. online, og få tilskud til det. Der skal være et fysisk fremmøde.

Men hvis 15 old-entusiaster fra hele landet gerne vil fordybe sig i sanskrit sammen, giver det måske mening at samle dem på ét online-hold med en dygtig underviser, så de kan have gavn og glæde af at møde andre med samme nicheinteresse. Og det er vanskeligt at argumentere for, at sanskrit er en mindre 'folkeoplysende' aktivitet end yoga eller fransk.

Regulering for regionale aftenskoler mangler

Loven er også utidssvarende, når det handler om kommunale tilskud til de meget store aftenskoler, der tilbyder undervisning i en lang række kommuner. Det kunne være AOF's regionale centre, der tilbyder aftenskolehold i op til 28 kommuner hver, eller FOF København/Nordsjælland, der tilbyder aktiviteter i 16 kommuner i hovedstadsområdet - en anselige del af landets befolkning. Der findes også en lang række andre meget store aftenskoler.

Men folkeoplysningsloven regulerer kun tilskud til aftenskoler, der er hjemmehørende i kommunen – og det er ikke defineret, hvad 'hjemmehørende' egentlig betyder. Loven er altså fra en tid, hvor man gik ud fra, at en aftenskole holdt sig inden for kommunegrænsen.

Det gør aftenskolerne ikke, tvært imod giver det god mening at effektivisere og slå sig sammen, når økonomien er stram. De seneste 30 år er antallet af aftenskoler da også væsentligt reduceret: Fra 2.645 aftenskoler i 1996 til 1.080 i 2017, ifølge Videncenter for Folkeoplysning. Aktivitetsniveauet er faldet, men ikke tilsvarende.

Med hensyn til kommunale tilskud finder de store aftenskoler og de enkelte kommuner ud af det – aktiviteterne gøres op, og der laves tilskudsregnskaber.

Men det er uklart, hvem der skal føre tilsyn med sådan en stor aftenskole – er det alle 28 kommuners opgave? Hvis en aftenskole ikke bruger pengene til det, de er givet til, hvem skal så gribe ind? Og hvad sker der, hvis en aftenskole

går konkurs, mens den får tilskud fra måske 28 kommuner?

”For mig at se er det nødvendigt med en revision af folkeoplysningsloven,” siger Mogens Jensen.

”Første skridt er en analyse, der sætter fokus på aftenskolernes situation. Den skal branchen selv tage initiativ til og sætte i gang, og så kan vi politikere bruge den i det videre arbejde. Jeg ved, at der ligger en del materiale i forvejen, så der er noget at bygge på,” fortsætter han.

Mogens Jensen (S), der har en baggrund i AOF, vil gerne være med til at revitalisere folkeoplysningen gennem regeringens nye, samlede kulturpolitik.

Foto: Marie Hald

Dyrt at gå på aftenskole

De seneste godt tyve år er tilskud til aftenskolerne reduceret væsentligt: Siden 2003 har kommunerne fjernet over halvdelen af tilskuddet. Det betyder, at skolerne må hæve prisen for deres undervisning. Dermed bliver det i høj grad de velbærgede, der har mulighed for at gå på aftenskole, det grå guld.

Folkeoplysningsloven har ikke en bundgrænse for, hvor lidt kommunerne må give i tilskud, men kun en maksimumgrænse: Kommunerne

må som udgangspunkt maksimalt støtte med op til en tredjedel af udgifterne til lærer- og lederlønninger.

Der er store variationer på tværs af kommuner, når det gælder tilskuddet til aftenskoleundervisning pr. indbygger. Aftenskoleområdet får 6 kr. i tilskud pr. indbygger i de kommuner, hvor tilskuddet er lavest, mens det får 162 kr. pr. indbygger i den kommune, hvor tilskuddet er højst, viser Videncenter for Folkeoplysningens undersøgelse af folkeoplysningen i kommunerne (2021). Tilskuddet er i øvrigt betydeligt større i bykommuner end i yderkommuner.

Samtidig kan aftenskolerne aldrig vide sig sikre på, hvor meget de egentlig vil modtage i tilskud. Den pulje, deres kommune sætter af, deles med de andre aftenskoler i kommunen, og hvis nogle skoler sætter nye tiltag i gang, eller nye skoler opstår, er der færre midler til de andre.

Så deltagerbetalingen er steget, og udbuddet af fag er faldet. Det koster f.eks. 1.015 kr at gå til keramik 5 gange, i alt 15 lektioner, hos FOF Aarhus. Eller 1.400 kr for at gå til 'Madlavning for mænd' 8 gange, i alt 24 lektioner, hos Paarup Aftenskole.

Ønsker et minimumtilskud

Det er et stort ønske fra aftenskoleområdet, at der indføres en tilskudsbund til folkeoplysende voksenundervisning på minimum 50 pct. af udgifterne til lærer- og lederlønninger, fremfor den nuværende tilskudsbrøk på *maksimum* en tredjedel.

Men dét kan Mogens Jensen ikke love:

"Det har vi ikke taget politisk stilling til. Vi må se på det i en samlet analyse af økonomien for hele området. Ofte er det vanskeligt at skabe politisk enighed om at tilføre nye ressourcer til et område, hvorimod et ønske om, at de eksisterende midler på området kan bruges mere fleksibelt, nok har lettere ved at glide igennem," vurderer han.

"Jeg har ikke en forkromet plan. Men jeg vil gerne være med til at gøre en indsats for området, for jeg mener, der er et potentiale i aftenskolerne, og det skal vi være med til at forløse."

DFS' forslag til ændringer i folkeoplysningsloven

Dansk Folkeoplysnings Samråd foreslog i 2021 efter et forløb med de landsdækkende oplysningsforbund, at lovgivningen ændres på en række punkter, bl.a.:

- Det skal være billigere at gå til folkeoplysning. Konkret peger man på, at der skal indføres en tilskudsbund, i stedet for at der – som nu er et maksimum for, hvor meget kommuner må støtte aftenskoleområdet med.
- Der skal skabes større frihed og fleksibilitet i tilskudsmodellerne ved at fjerne de krav, der begrænser de folkeoplysende foreningers frie anvendelse af deres tilskud.
- Folkeoplysningens adgang til egnede lokaler skal forbedres og sikres, blandt andet ved at der etableres flere moderne mødesteder, og ved at vilkårene for, hvad der forstås som 'et egnet lokale' på aftenskoleområdet sidestilles med vilkårene på foreningsområdet. Desuden skal støtte til foreningers egne lokaler opprioriteres.
- Der skal oprettes en pulje til udvikling af nye formater i folkeoplysningen.

Samlet set foreslår DFS en forenkling af reglerne, så området sættes fri til i større grad at tilpasse sig udviklingen og de måder, vi mødes på nu.

Læs DFS' forslag til forbedring af folkeoplysningsloven, '[En fri og fleksibel folkeoplysning](#)', på www.dfs.dk.

Nyt kursus på vej om kommunalfuldmagten

I maj 2025 lancerer Fritid & Samfund et nyt kursus: 'Bliv klogere på kommunalfuldmagtsreglerne på fritidsområdet'.

På kurset kan medarbejdere i kommuner og medlemmer af folkeoplysningsudvalg m.fl. få indsigt i, hvornår et initiativ kan støttes efter kommunalfuldmagten. Hvordan er reglerne på området, og hvilke krav skal opfyldes?

Underviser er Henrik Koch Rasmussen, fritidschef i Ringkøbing-Skjern Kommune, jurist, og medlem af bestyrelsen i Fritid & Samfund. Følg med på www.fritid-samfund.dk/kurser, hvor der bliver mulighed for tilmelding.

Nyt medlemssystem

Hos Fritid & Samfund har vi fået nyt medlemssystem, Membrum.

Det betød desværre, at årets kontingentopkrævning for 2024 kom relativt sent ud. Til gengæld kom den (forhåbentlig) frem til den rette person.

Hvis der alligevel skulle have indsneget sig en fejl, så skriv til fritid@fritid-samfund.dk, så forsøger vi fløks at løse det.

Ses vi til Idrættens Branchedage?

5.-6. november holder IdrætsPlatformen, Vejen Idrætscenter og HI/IKF konferencen Idrættens Branchedage i Vejen. Konferencen består af over 30 sessioner med mere end 70 oplægsholdere. Ca. 1.000 fagfolk fra hele idrætssektoren forventes at deltage.

Branchedagene indeholder også et inspirationsseminar for foreninger, og 7. november er der messe med over 120 udstillere og forskellige workshops.

Læs mere på www.idraettensbranedage.dk – tilmelding til konferencen senest 29. oktober 2024.

Kommuner bør sikre fritidsvejledning for handicappede

'Fritidsvejledning bør være en del af alle kommuners tilbud til personer med handicap,' skriver Mogens Lindhard, formand for Det Centrale Handicapråd, i et debatindlæg på Altinget Civilsamfund. Det indebærer personlig vejledning og hjælp til at finde egnede tilbud samt støtte i opstartsfasen.

'Fritidsvejledningen bør være tilgængelig for både børn, unge og voksne med handicap, og det er afgørende, at sagsbehandlere, lærere og sundhedspersonale kender til og informerer om muligheden for fritidsvejledning, når de er i kontakt med personer med handicap. Ved at formidle bredt sikrer man, at ingen bliver afskåret fra at deltage i fritidslivet på grund af manglende viden eller støtte.'

Mogens Lindhard peger på, at fritids- og foreningslivet udgør et stort potentiale i forhold til at få personer med handicap til at deltage på andre samfundsarenaer som beskæftigelse eller uddannelse.

Læs hele indlægget på Altinget Civilsamfund:

[Handicapråd: Fritids- og foreningslivet er en lavthængende frugt til at styrke handicapområdet](#)

450 børn er hjulpet ind i fritidsaktiviteter på to et halvt år

I Thisted Kommune har en fritidsguide vist sig at være en særdeles effektiv metode til at få udsatte eller sårbare børn og unge med i organiserede fritidsaktiviteter.

Af Jonna Toft, journalist

Nogle forældre ved ikke, hvordan de skal finde frem til et idrætshold, der passer til deres barn. Andre har ikke overskuddet til at finde lige netop den ønskede aktivitet. Mange har ikke penge til udstyr og kontingent. Nogle taler et andet sprog. Vejen til en fritidsaktivitet kan være lang og bumlet for nogle børn.

I Thisted Kommune har man haft en fritidsguide siden starten af 2022 til at hjælpe børn og unge på 6-18 år i gang med organiserede aktiviteter. Om det er keramik, billedskole, basketball eller spejder betyder ikke så meget; det vigtige er, at barnet kommer i gang med noget, det har lyst til, og at det kommer ind i et fællesskab.

På de godt to et halvt år, der er gået, har fritidsguiden hjulpet ca. 450 børn i gang med aktiviteter. Omkring 70 pct. af børnene er begyndt at gå til noget på fast basis – og efter seks måneder er 63 pct. stadig i gang, nogle med den samme aktivitet, andre er måske skiftet til en anden aktivitet.

”De har brug for hjælp til at tage de første skridt. Uden en fritidsguide ville en del af de her børn ikke være startet med at gå til noget,” siger Tom Klausen, der har været fritidsguide, siden han i februar 2024 overtog jobbet efter Mogens Sørensen.

Mogens Sørensen supplerer:

”Det løfter trivselen, når en pige eller dreng kommer i gang med en aktivitet. De får nye venner,

”Ofte kender udsatte familier ikke til de muligheder, der er i deres lokalområde, både hvad angår viften af forskellige aktiviteter, og hvad angår mulighederne for økonomisk støtte,” fortæller fritidsguide Tom Klausen.

og de kommer til at føle sig som en del af et fællesskab. Når vi møder dem, er de glade, og forældrene er glade. Ofte kommer de selv og fortæller om, hvordan det går.”

Afhængige af bredt samarbejde

Thisted Kommune fik midler fra Socialstyrelsen til et 2-årigt projekt i 2022-23 om at etablere en fritidsguideordning. Målet var at styrke socialt udsatte børn og unge ved at lede dem ind i foreningslivet, hvor de kunne blive en del af et sundt fællesskab. En række andre kommuner indgik også i projektet.

I Thisted er ordningen blevet permanent, – for den virker.

”Vi kender jo ikke børnene på forhånd, så vi er dybt afhængige af, at skoler, familieafdeling, sundhedsklinik og andre instanser i kommunen spiller med,” fortæller Mogens Sørensen, der byggede samarbejdet op i satsningens første to år.

”Jeg inviterede mig selv på kaffe ude på skolerne, så de fandt ud af, hvad en fritidsguide kan bruges til. I praksis betyder det, at en lærer nemt kan henvise til fritidsguiden, når læreren møder børn eller familier, der gerne vil have hjælp til en fritidsaktivitet,” fortsætter han.

Barnet bestemmer tempoet

Den nuværende fritidsguide, Tom Klausen, møder en bred vifte af forskellige familier, både danske og udenlandske. De fleste forældre har ikke selv en baggrund i foreningslivet, og de ved ikke, hvordan det fungerer, og at trænere og instruktører for eksempel ofte arbejder mere eller mindre ulønnet.

Engang kom Tom ind hos en familie med en dreng, der frygtelig gerne ville spille fodbold. Familien gik hver dag lige forbi fodboldbanen og så alle drengene, der løb rundt – men de vidste ikke, hvordan de kunne blive lukket ind.

En vejledning kan nogle gange klares over telefonen og tage ti minutter. Men andre gange besøger fritidsguiden en familie flere gange, før man kommer afsted til det første møde med for eksempel en forening, fortæller Tom Klausen:

”Det er barnet, der bestemmer tempoet. Jeg kan for eksempel bede en dreng om at foreslå fem aktiviteter, han godt kunne tænke sig, hvis nu han skulle gå til noget. Så snakker vi lidt om dem, og måske er det kun tre af dem, han reelt gerne vil prøve. Jeg tager hjem og undersøger, hvordan mulighederne er for netop de aktiviteter, og ofte findes de – men familierne kender ikke til det,” siger han.

”Næste gang vi mødes, kan jeg vise ham de muligheder, der er, og måske aftaler vi, at jeg skal tage med ham til fx mountainbiketræning.”

Velkomsten er vigtig

Ude i foreningerne og på de kreative værksteder er fritidsguiden et kendt ansigt. Tom ringer altid først, hvis han har et barn med ud.

”Velkomsten er enormt vigtig, og efterhånden ved trænerne og underviserne, at jeg har et potentielt medlem med. De ved også, at de skal tage godt imod den nye og vise lidt hensyn. Det foregår meget håndholdt – jeg overdrager barnet til den voksne, der står for aktiviteten. Nogle gange følges jeg med barnet i bus ud til aktiviteten flere gange i træk,” siger han.

Indimellem kommer han hjem til en familie, hvor barnet ikke vil være med.

”Så snakker vi lidt, og så siger jeg, at dét sker der ikke noget ved. Jeg smutter bare igen, og måske er han eller hun klar om et halvt år. Så kender de mig lidt. Det kan også være, at der er andre børn i familien, som gerne vil gå til noget – og så tager jeg fat dér.”

Styrken er det håndholdte

Opgaverne er mange for en fritidsguide. Ud over at lokalisere forskellige aktiviteter og arbejde med at få barnet introduceret på en god måde, hjælper Tom Klausen med at søge penge til betaling af kontingent og udstyr fra kommunens forebyggelsespulje, og indimellem er han med ude i genbrugsbutikker for at finde fodboldstøvler, ketsjere eller andet udstyr.

”Styrken i denne ordning er, at arbejdet foregår så håndholdt. Det er brobygning helt nede på jorden. Jeg er med til at give tryk for barnet – og jeg er en slags ’lynafleder’. Hvis der er et problem, kan både barnet og træneren komme til mig,” siger han.

Generelt synes Tom Klausen og Mogens Sørensen, at foreningerne gør det rigtig godt i forhold til at modtage udsatte børn og unge. Men hvis de alligevel skal give et godt råd, er det, at man

kan overveje at have en person i foreningen, som kun har til opgave at tage imod nye:

”En, der viser omklædningsrummet frem, viser hvor boldrummet og cafeteriaet er, og som sørger for, at der bliver lavet en buddy-ordning med en fra holdet. Det ville være en gevinst,” siger Tom Klausen.

Det fungerer godt, når foreninger er åbne for at sætte nye tiltag i gang, som kan tiltrække både de foreningsvante og de mere -uvante børn og unge:

”For eksempel har Thisted Gymnastik og Idrætskultur startet GunGames: Børnene løber rundt i naturen og leger computerspil med en smartphone i hånden. Det kan mange godt lide, og i de nye aktiviteter kommer vi ud over den dér frygt for, at man ikke er god nok, for de andre har heller ikke prøvet det så mange gange,” siger han.

”Hver gang et barn eller en ung kommer i gang med en fritidsaktivitet, er det en gevinst. Vi møder dem rundt omkring i foreningerne og på de kreative værksteder – de bliver gladere af det.”

Fritidsguiden

Fritidsguiden Tom hjælper børn og unge det sidste stykke vej til en fritidsaktivitet.

Tom Klausen
21 59 36 59
tomx3218@thisted.dk

Thy til fritid

Grøn forandring er tema ved Folkeoplysningens Dag

Dansk Folkeoplysnings Samråd sætter fokus på grøn forandring ved Folkeoplysningens Dag, der foregår 30. oktober 2024 i København.

Her bringer DFS undervisere/ledere fra folkeoplysende skoler og foreninger, kommunale medarbejdere og repræsentanter fra fonde og civilsamfundsorganisationer sammen og præsenterer ny viden, metoder og konkrete værktøjer, som kan bruges til at fremme den folkelige grønne omstilling lokalt.

Blandt andet kommer Charlotte Louise Jensen, seniorkonsulent hos Concito, og fortæller om,

hvordan man kan gå fra holdning til handling – og man kan se eksempler på, hvordan folkeoplysningen og kommuner i samarbejde kan tænde befolkningens engagement.

Folkeoplysningens Pris uddeles også på dagen. De fem nominerede er: Demenskor i Danmark, Vild med Vilje, Maratonsang, Det Store Ålegræsinitiativ og Andelsgårde.

Tilmelding skal ske senest 23. oktober 2024 på www.dfs.dk, hvor der også ligger et program.

Bliv klogere på folkeoplysningsloven – tag på kursus med Fritid & Samfund

Fritid & Samfund afholder en række kurser den næste tid om forskellige emner inden for folkeoplysningsloven. Skal du med? Så tilmeld dig straks – tilmeldingsfristen er lige op over.

Af Jonna Toft

Vil du gerne vide mere om fleksible tilrettelæggelsesformer i aftenskoler – eller debatskabende aktiviteter? Eller hvordan man kommer godt omkring administrationen af aftenskoler?

Eller sidder du i et folkeoplysningsudvalg, som godt kunne bruge nogle indspark til, hvordan I skaber mere udvikling i jeres kommune? Så er Fritid & Samfunds kurser måske noget for dig.

På vores kurser mødes medarbejdere fra kommuner med medarbejdere og frivillige fra foreninger og aftenskoler. Det giver ofte en god og

lærerig samtale, når et emne ses fra begge sider.

Medlemmer af Fritid & Samfund får en solid rabat på deltagerprisen. Er du i tvivl om, om din organisation er medlem – så skriv til: Fritid@fritid-samfund.dk.

Sådan tilmelder du dig:

Læs om indholdet i hvert enkelt kursus på www.fritid-samfund.dk/kurser, hvor der også er link til tilmelding.

Kursusoversigt

Dato	Kursus	Underviser	Sted	Tilmeld dig før:
21. okt. 2024 kl. 10-15	Godkendelse af folkeoplysende foreninger	Vivian Glasdam Sørensen	Roskilde	10. okt. 2024
23. okt. 2024 kl. 10-15	Skab udvikling med fleksible tilrettelæggelsesformer og debatskabende aktiviteter	Søren Gøtzsche og Anne Refsgaard	Roskilde	13. okt. 2024
12. nov. 2024 kl. 16-21	Sådan skaber I udvikling i folkeoplysningsudvalget	Kai Raun	Ringsted	13. okt. 2024
18. nov. 2024 kl. 10-15	Kom godt rundt om administrationen af aftenskoler	Henrik Koch Rasmussen	Aarhus	27. okt. 2024
27. nov. 2024 kl. 10-15	Kom godt rundt om administrationen af aftenskoler	Henrik Koch Rasmussen	Ringsted	28. okt. 2024
22. jan. 2025 kl. 10-15	Skab udvikling med fleksible tilrettelæggelsesformer og debatskabende aktiviteter	Søren Gøtzsche og Anne Refsgaard	Randers	19. dec. 2024

Frivilligt engagement afhænger af, hvordan man er aktiv i sin fritid

Vi bliver frivillige i konkrete sammenhænge, hvor det opleves som nødvendigt og meningsfuldt, skriver Bjarne Ibsen, der har undersøgt sammenhængen mellem at være aktiv på forskellig vis i fritiden og frivilligt engagement. Bliv klogere på frivillighed i denne artikel.

Af Bjarne Ibsen, frivillig og ulønnet forsker, professor emeritus ved Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet.

Frivilligt arbejde er i høj kurs. Uden frivillige ville de fleste foreninger ikke eksistere, og på væsentlige samfundsområder, hvor det offentlige ressourcer og kompetencer ikke slår til, er der store forventninger til, at frivillige og civilsamfundet træder til.

Frivilligt arbejde kan i de fleste tilfælde betragtes som en fritidsaktivitet. Det er først og fremmest i fritiden, folk bruger tid på frivilligt arbejde; og mere end halvdelen af det frivillige arbejde udføres inden for idræts-, fritids- og kulturaktiviteter.

En ny analyse viser, at et aktivt fritidsliv er fremmende for et frivilligt engagement. Det handler denne artikel om. Men først lidt om, hvor mange der deltager i frivilligt arbejde.

Frivilligt arbejde og Covid-19

Siden 2018 er Kulturvaneundersøgelsen blevet gennemført hvert år. Da spørgeskemaet om danskernes kultur- og fritidsvaner udsendes løbende over hele året, opgøres besvarelsen deraf for hvert kvartal.

Kulturvaneundersøgelsen

Kulturvaneundersøgelsen er en spørgeskemaundersøgelse af voksnes kultur- og fritidsvaner, der bl.a. omfatter spørgsmål om deltagelse i frivilligt arbejde.

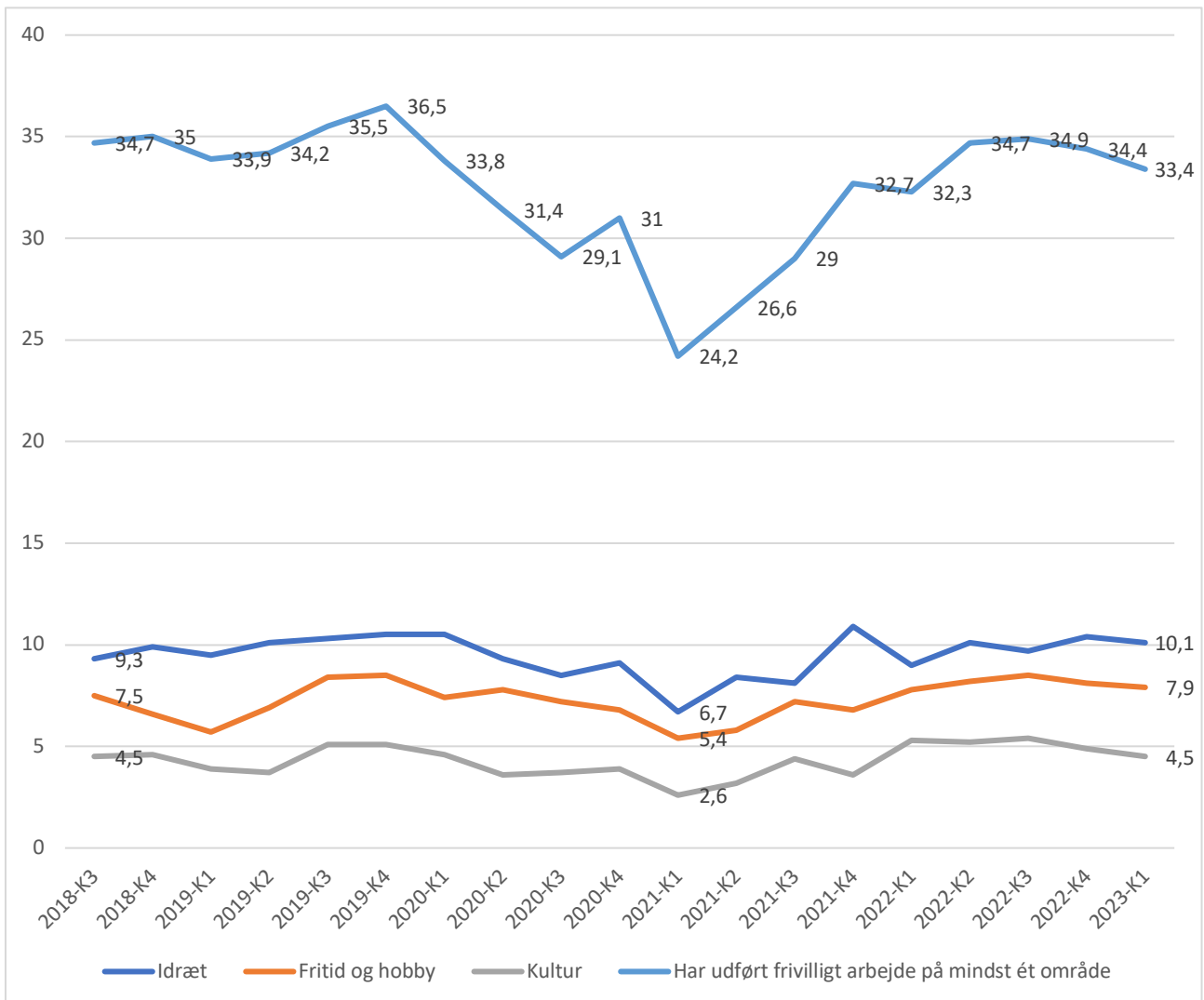
Undersøgelsen blev gennemført første gang i 1964 og gentaget med års mellemrum frem til 2018, hvorefter undersøgelsen er gennemført hvert år ved en kontinuerlig indsamling af besvarelser fra et meget større antal borgere end før 2018. Undersøgelsen gennemføres af Danmarks Statistik for Kulturministeriet.

Analysen i denne artikel benytter data indsamlet i hvert kvartal fra midten af 2018 til og med første kvartal i 2023, hvor alle år betragtes som indsamlingsperiode. Da der i hvert kvartal er indhentet svar fra omkring 3.000 borgere, er det samlede antal besvarelser, der indgår i analysen, 57.028.

Tabellerne med alle analyserne af sammenhængene mellem deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter og deltagelse i frivilligt arbejde findes på www.sdu.dk/cisc under forskningsprojektet 'Frivilligt arbejde: Kulturvaneundersøgelsen'.

Figuren nedenfor viser, at deltagelsen i frivilligt arbejde faldt betydeligt, mens Covid-19 hærgede landet. Men derefter har deltagelsen nået samme niveau, som før Covid-19 førte til luk-

ning af en række organiserede aktiviteter. Det samme gælder for deltagelsen i frivilligt arbejde inden for idræt, fritid og hobbies samt kultur.

Andel af den voksne befolkning (16 år og ældre), der 'inden for de seneste tre måneder' har udført frivilligt arbejde generelt og inden for 'idræt', 'fritid og hobbies' samt 'kultur' opdelt efter det kvartal, hvor undersøgelsens spørgsmål blev besvaret (procent).

Aktivt kultur- og fritidsliv styrker et frivilligt engagement

Til forskel fra andre studier af frivilligt arbejde kan data fra Kulturvaneundersøgelsen sammenholde deltagelse i frivilligt arbejde med

deltagelse i forskellige former for kultur- og fritidsaktivitet.

Som forventet er der en positiv sammenhæng mellem et aktivt kultur- og fritidsliv og deltagelse i frivilligt arbejde - både frivilligt arbejde generelt og på specifikke områder i samfundet.

Den bedste forklaring på dette er, at et aktivt kultur- og fritidsliv giver holdninger, kompetencer, vaner og sociale netværk, som er befordrende for et frivilligt engagement.

Folkekultur: Særligt stærk sammenhæng

Fritids- og kulturlivet omfatter et væld af meget forskellige aktiviteter og måder at dyrke aktiviteterne på. Såvel i den offentlige og politiske debat som i forskningen skelnes der ofte mellem 'finkultur', 'populærkultur' og 'folkekultur'. Analysen viser, at der er store forskelle på, hvilken betydning deltagelse i de tre typer af kultur- og fritidsaktivitet har for deltagelse i frivilligt arbejde.

Den stærkeste sammenhæng mellem et aktivt kultur- og fritidsliv og deltagelse i frivilligt arbejde finder vi inden for 'folkekultur'. Folkekultur er en fælles betegnelse for kultur- og fritidsaktiviteter, der dyrkes af borgerne selv og typisk udøves lokalt og ofte kollektivt. Selvom aktiviteterne kræver visse færdigheder af deltagerne, og udøvelsen går ud på at dygtiggøre sig, har aktiviteterne i de fleste tilfælde ikke til formål at fremstille et kulturelt produkt.

Det kendetegner således folkekultur, at deltagerne er 'udøvere'. Det omfatter i denne analyse fysisk besøg på et bibliotek, deltagelse i fritidsaktiviteter (fritidsundervisning, kulturforeninger, spejdere) og at dyrke sport eller motion.

Finkultur: Et andet engagement

Der er også en positiv sammenhæng mellem deltagelse i 'finkultur' og et frivilligt engagement, men sammenhængen er ikke lige så stærk, som sammenhængen mellem deltagelse i folkekultur og frivilligt arbejde.

Finkultur bruges overvejende som udtryk for produktion og formidling af kunstværker, f.eks. billedkunst, teater, klassisk musik og kulturarv, hvor deltagerne først og fremmest er 'tilskuere' til professionelle præstationer. Deltagelse i mange finkulturaktiviteter kræver dog ofte forudgående viden, som det tager tid at tilegne

sig. Det er overvejende professionelle organisationer og institutioner - både offentlige og kommercielle - der producerer og formidler finkultur.

I denne analyse omfatter 'finkultur' primært at se billedkunst, læse litteratur, besøge museer og overvære scenekunst.

Populærkultur: Svagere sammenhæng

Den svageste sammenhæng mellem et aktivt kultur- og fritidsliv og deltagelse i frivilligt arbejde finder vi inden for 'populærkultur' - med en væsentlig undtagelse.

Populærkultur er en betegnelse for kulturelle genrer, der er vidt udbredte, f.eks. pop- og rockmusik, triviallitteratur og magasiner, tv- og computerspil samt store sportsbegivenheder. Ordet bruges ofte synonymt med 'underholdningskultur' og 'massekultur'. Det kendetegner populærkultur, at deltagerne primært er 'tilskuere' til professionelle præstationer, men deltagelse forudsætter i mindre grad end i finkultur særlige forudsætninger og kvalifikationer. Som i finkultur er det overvejende professionelle organisationer og institutioner - primært kommercielle - der producerer og formidler populærkultur.

I denne analyse omfatter populærkultur især at se film i biografen, at se film eller serier, at lytte til musik (uanset hvor), at spille digitale spil og at se eller lytte til sportsbegivenheder.

'At se eller lytte til sportsbegivenheder' afviger fra det generelle mønster for populærkulturelle aktiviteter. Her er en stærk sammenhæng med deltagelsen i frivilligt arbejde, og det gælder især for overværelse af sportsbegivenheder på et stadion eller i en sportshal.

Det kan hænge sammen med, at en stor del af denne aktivitet foregår lokalt, når det lokale fodboldhold spiller kamp, når børnene spiller håndboldkamp eller ved den årlige gymnastikopvisning i foråret, som hvert år tiltrækker mange tusinde, og er tæt forbundet med et lokalt foreningsliv.

Sammenhænge mellem deltagelse i kultur- og fritidsaktiviteter og frivilligt arbejde:

Deltaget i kultur- og fritidsaktiviteter seneste tre måneder	Finkultur	Populærkultur	Folkekultur	Sammenhæng med deltagelse i frivilligt arbejde
Har opsøgt / set billedkunst	X			1,09
Har besøgt museum	X			1,07
Har overværet live scenekunst	X			1,09
Har været til en koncert – uanset genre	X	X		1,04
Har lyttet til musik – uanset hvor	X	X		0,99
Har hørt eller læst ‘nyheder’	X	X		1,04
Har læst faglitteratur	X	X		1,16
Har læst skønlitteratur	X	X		0,95
Har brugt litteratur – uanset genre	X	X		1,09
Har brugt et biblioteks digitale service	X	X		1,12
Har besøgt et bibliotek fysisk	X	X	X	1,22
Har været i biografen		X		0,91
Har set film eller serier – uanset genre		X		0,80
Har spillet digitale spil		X		1,09
Se eller lytte til sportsbegivenheder		X		1,78
Har dyrket sport eller motion			X	1,32
Har deltaget i fritidsaktiviteter			X	3,87

Yderste kolonne til højre viser odds ratio for sammenhængen, hvor andre kultur- og fritidsaktiviteter samt køn, alder og uddannelse også indgår i den statistiske analyse, så der tages højde for sammenhængene mellem alle variable indbyrdes.

I bokse, der er fremhævet med **grønt**, er der en statistisk signifikant positiv sammenhæng. I bokse, der er fremhævet med **rødt**, er der en statistisk signifikant negativ sammenhæng. I bokse uden farve er der ingen statistisk signifikant sammenhæng. Jo højere tallet i boksen er, er stærkere er sammenhængen.

Artiklen fortsætter på næste side...

Sammenhængen er områdespecifik

Analysen i den næste tabel (se næste side) viser som forventet, at frivilligt arbejde inden for en bestemt kultur- og fritidsaktivitet i højere grad udføres af borgere, der selv er aktive i den relevante kultur- og fritidsaktivitet, end blandt borgere, der ikke er det.

For eksempel er idræts- og motionsaktive borgere forholdsvis meget mere engagerede i frivilligt arbejde i idræt end borgere, der ikke er idræts- og motionsaktive.

Tilsvarende er borgere, der er aktive i forskellige finkulturelle aktiviteter meget mere aktive i frivilligt arbejde inden for kulturen end borgere, der ikke dyrker finkulturelle aktiviteter.

Det kan højst sandsynligt tilskrives to faktorer;

For det første udspringer en stor del af det frivillige arbejde af en konkret interesse for og engagement i et område, for eksempel udøvelse af en bestemt kultur- og fritidsaktivitet.

For det andet er det en væsentlig forudsætning for et frivilligt engagement inden for en konkret aktivitet, at den frivillige har et kendskab til og en erfaring med de værdier, færdighedskrav og iboende logikker, der er knyttet til den konkrete aktivitet og den måde, den dyrkes på:

- Man dyrker selv aktiviteten (f.eks. synger eller spiller et instrument og lytter ikke kun til musik);
- Deltagelsen forudsætter en bestemt interesse (når man går op i noget og ikke bare lader sig underholde);
- Deltagelsen forudsætter en indsigt (f.eks. kendskab til noder);
- Man sigter mod at blive klogere eller dygtigere i den pågældende aktivitet (f.eks. at synge flerstemmigt);
- Aktiviteten øves jævnlige sammen med andre (f.eks. i kor).

Det handler derfor mere om, hvordan man er aktiv i fritiden, end om hvilke kultur- og fritidsaktiviteter man beskæftiger sig med.

Foreningsaktive er ofte også frivillige

Endelig viser analysen i tabellen på næste side også, som forventet, at borgere, der dyrker en kultur- og fritidsaktivitet i en forening, i højere grad arbejder frivilligt inden for samme kultur- og fritidsområde end borgere, der udøver samme aktivitet i en anden organisatorisk sammenhæng – kommercielt, i en offentlig institution eller på egen hånd.

Der er en meget stærk sammenhæng mellem at dyrke idræt i en forening og at deltage i frivilligt arbejde inden for idrætten, mens sammenhængen mellem at dyrke motion i andre sammenhænge (et fitnesscenter eller på egen hånd) og at deltage i frivilligt arbejde i idrætten er meget svagere.

Tilsvarende er der en langt stærkere sammenhæng mellem at være aktiv i en kulturförening og at arbejde frivilligt inden for kulturområdet, end der er mellem deltagelse i fritidsundervisning mv. og deltagelse i frivilligt arbejde på kulturområdet.

Inden for den meget brede kategori 'scenekunst LIVE' er der en stærkere sammenhæng mellem deltagelse i 'skolekomedie og amatørteater', som normalt er organiseret i en forening, og deltagelse i frivilligt arbejde generelt, end der er mellem deltagelse i andre former for scenekunst og frivilligt arbejde generelt.

Dette er heller ikke overraskende, men det tydeliggør, at selvom den konkrete interesse for en aktivitet og viden om aktivitetens iboende logik har stor betydning for involveringen i det frivillige arbejde, så er den konkrete organisatoriske kontekst for udøvelse af aktiviteten afgørende for rekrutteringen til frivilligt arbejde inden for samme aktivitet.

Både fordi varetagelsen af frivilligt arbejde i den forening, hvor den enkelte udfører den konkrete aktivitet, er en integreret og forventet side af aktiviteten, når det foregår i en forening, og fordi det enkelte medlem får erfaring med foreningslivet, som er en væsentlig forudsætning for at varetage en række opgaver i en forening.

Sammenhænge mellem deltagelse i specifikke aktivitetsformer, der er organiseret på forskellige måder, inden for 'idræt og motion', 'fritidsaktiviteter', 'sportsevents' og 'scenekunst':

	Sammenhænge med deltagelse i frivilligt arbejde inden for seneste tre måneder ...			
	Generelt	Inden for Idræt	Inden for Kultur	Inden for Fritid og hobby
Har dyrket Idræt eller motion i				
Forening eller klub	1,83	5,78		
Fitnesscenter	0,95	1,25		
På egen hånd uden kontingentbetaling	0,96	1,11		
Deltaget i følgende fritidsaktiviteter				
Foredrag og debatarrangementer	2,21	1,35	1,83	1,49
Fritidsundervisning i en aftenskole	1,31	0,99	1,20	1,85
I en kulturforening, fx musik eller teater	2,08	0,89	5,98	1,99
Privat Undervisning, fx musik, dans eller musik	1,90	1,45	1,89	2,37
Andre former for ikke-formel uddannelse	2,48	1,54	1,67	2,44
Spejder mv.	13,84	1,48	1,78	19,25
Andre fritidsaktiviteter	3,51	2,32	1,62	4,24
Set på eller lyttet til sportsevents				
På et stadion, i en idrætshal mv.	1,82	3,77		
I det offentlige rum	1,12	1,35		
På TV	0,97	1,39		
På internettet (men ikke sociale medier)	0,98	1,17		
På sociale medier	1,17	1,18		
I radio	1,18	1,27		
Andet sted	1,63	1,28		
Overværet scenekunst				
Teater og skuespil	1,06		1,32	
Musical og teater koncert	1,12		1,14	
Opera eller operette	0,92		1,16	
Ballet eller dans	0,97		1,28	
Stand-up	0,93		0,82	
Revy eller kabaret	1,11		1,02	
Børneteater, dukketeater mv..	1,0*		1,24	
Ny-cirkus, gadeteater mv.	1,21		1,52	
Skolekomedie eller amatørteater	1,49		1,16	
Andre former	1,17		1,31	
I bokse, der er fremhævet med grønt , er der en statistisk signifikant positiv sammenhæng. I bokse, der er fremhævet med rødt , er der en statistisk signifikant negativ sammenhæng. I bokse uden farve er der ingen statistisk signifikant sammenhæng. Jo højere tallet i boksen er, er stærkere er sammenhængen				

Hvad kan vi lære af det?

Analysens resultater kan forklares på den måde, at et aktivt fritids- og kulturliv giver holdninger, viden, færdigheder, sociale relationer og status, en form for 'kulturel kapital', som både er efterspurgt og kan bruges i frivilligt arbejde.

Måden man er aktiv på i fritiden og kulturlivet har imidlertid større betydning for det frivillige engagement, end om det er den ene eller den anden kultur- og fritidsaktivitet, man er engageret i. At være 'udøver' af aktiviteten fremfor at være 'tilskuer' fører til et frivilligt engagement.

Det er imidlertid i højere grad specifik kulturel kapital i form af en særlig interesse for, erfaring med og kendskab til en bestemt aktivitets iboende logikker end den generelle kulturelle kapital, der forklarer engagementet i frivilligt arbejde.

For eksempel forudsætter mange af de frivillige opgaver i en idrætsforening, at den frivillige har erfaring med de traditioner og logikker, der dominerer i idrætten - både i idræt generelt og i den specifikke idrætsaktivitet (fx fodbold og kampsport). Det er en kapital, som i begrænset grad kan bruges i andre sammenhænge.

Den konkrete organisatoriske sammenhæng, kultur- og fritidsaktiviteten foregår i, har stor betydning for, om den pågældende kultur- og fritidsinteresse fører til et frivilligt engagement.

Som forventet viser analysen, at hvis en aktivitet i vid udstrækning dyrkes i en forening, så er sandsynligheden for, at udøverne af aktiviteten bliver engageret i et frivilligt arbejde inden for dette område, meget større, end hvis aktiviteten finder sted under andre organiseringsformer.

Analysen viser således, at man bliver frivillig under bestemte omstændigheder og i konkrete sammenhænge, hvor det opleves som meningsfuldt og nødvendigt.

Mange tillægger frivilligt arbejde stor værdi og vil gerne fremme det. Men så må man skabe kontekster, hvor det giver mening og opleves som nødvendigt for den enkelte at bidrage, skriver Bjarne Ibsen.

Hvis man er optaget af korsang, og dyrker det i en forening, er chancerne for at man engagerer sig frivilligt meget større, end hvis man kun lytter til eller overværer korværker af professionelle kor. Og hvis man dyrker motion i en forening, er chancerne for på et tidspunkt at få frivillige opgaver i idræt, meget større, end hvis man kun dyrker motion i et fitnesscenter eller på egen hånd.

Mange tillægger frivilligt arbejde en værdi og ønsker at fremme det. Både for realiseringen af en række kollektive opgaver i lokalsamfundet og i bredere forstand som en central side af demokratiet, hvor man tager ansvar for de fællesskaber, man indgår i. Men så må man vedligeholde og skabe sådanne kontekster, hvor det for den enkelte giver mening og opleves som nødvendigt at bidrage til fællesskabet.

Vil du vide mere?

Læs mere om undersøgelsen af kulturel kapital og frivilligt arbejde på www.sdu.dk/cisc. Du finder undersøgelsen under Publikationer og Kort Fortalt.

Spørg – og få svar

Medlemmer af Fritid & Samfund er velkomne til at sende spørgsmål om folkeoplysningsområdet til fritid@fritid-samfund.dk – så finder vi én, der kan svare.

Tilskud til foreninger - må man det?

Morten Anderson, foreningskonsulent i Solrød Kommune, spørger:

1) Må foreninger prissætte frivillig arbejdskraft og få tilskud på den baggrund?
- Hvis en kommunal fond afsætter midler til fx etablering mindre idrætsfaciliteter, kan en forening så søge penge til egen "timeløn" udover materialer, hvis pengene går i foreningens kasse?

2) Må folkeoplysende foreninger få tilskud til aktiviteter, der giver overskud?
- Hvis en kommunal pulje er afsat til aktiviteter, kan en forening så søge penge til et arrangement, der giver overskud – fx et foredrag, hvor der tages entré?

Svar:

Søren Gøtzsche, konsulent i Furesø Kommunes Center for Borgerservice og Kultur og formand for Fritid & Samfund, svarer:

Hej Morten

Det er der udgangspunktet intet galt i. Det er fastsat i lovens § 15, at der ydes tilskud til aktiviteter for børn og unge under 25 år. Der er ingen yderligere beskrivelse af hvad begrebet dækker, og der er ikke fastsat en sats for

tilskuddet. Det fremgår også af § 17, at foreningen selv træffer beslutning om tilskuddets anvendelse.

Kommunen skal efter § 19 fastsætte en lokal tilskudsordning. Det forudsættes endvidere af bemærkningerne til bestemmelsen, at der skal gives et generelt tilskud til foreningens egen disposition, og at det skal beregnes efter objektive kriterier.

Tilskuddet kan sættes i forhold til den samlede kontingentindbetaling og/eller bidrag, som foreningens medlemmer skaber ved deres arbejdsindsats. Deltagerbetaling for deltagelse i lejre, ture etc. kan også indgå som en del af deltagerbetalingen.

Det er en forudsætning, at der er tale om et grundkontingent/bidrag for alle medlemmer.

Langt de fleste foreninger har da også en række indtægter på arrangementer: Entre, arbejdskraft, lodseddelsalg, kræmmermarked etc.

Udover grundtilskuddet kan der afsættes beløb til særlige tilskud til specifikke formål. Det kan eksempelvis være lejr- eller kursustilskud, trænerløn m.v.

Med venlig hilsen
Søren Gøtzsche

Kolofon:

Kultur&Fritid/Tidsskriftet Folkeoplysning udgives af Landsforeningen Fritid & Samfund, Skt. Pauls Kirkeplads 9B, 8000 Aarhus.

Redaktion: Jonna Toft (ansv. red.), sekretariatschef.

Fritid & Samfunds holdning udtrykkes i lederen. Øvrige artikler og indlæg udtrykker ikke nødvendigvis Fritid & Samfunds synspunkter.

ISSN 1903-7317

Medlemsbladet kan downloades på hjemmesiden www.fritid-samfund.dk af medlemmer.

Kodeord fås ved henvendelse på fritid@fritid-samfund.dk.